

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده علوم سیاسی ، گروه روابط بین الملل

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد «M.A.»

گرایش: سیاست بین الملل

عنوان:

مطالعه تطبیقی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در قبال جمهوری های مستقل مسلمان نشین در منطقه آسیای مرکزی و قفقاز در دولت های آقایان خاتمی و احمدی نژاد

استاد راهنما :

دکتر محمد رحیم عیوضی

استاد مشاور :

دکتر محمد توحید فام

پژوهشگر:

رستم اکرامی

تابستان ۱۳۹۱

تقدیر و تشکر

تقدیم به

روح پدر بزرگوارم

و مادر عزیزم و همسر فداکارم و دنیای من

سانای

به رسم بوسه ای بر دستشان و به پاس عاطفه سرشار

و گرمای امید بخش وجودشان

از اساتید گرانقدر و مهربان، اساتیدی کهاگر لطف و محبت ایشان نبود ارائه این پایان نامه ممکن نبود: از آقایان دکتر محمد رحیم عیوضی و دکتر محمد توحیدفام که زحمات زیادی را متقبل شده اند نهایت تشکر و سپاس را دارم.

تعهد اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب رستم اکرامی دانش آموخته کارشناسی ارشد به شماره دانشجویی ۸۹۰۶۲۸۳۶۵۰۰ در رشته روابط بین الملل که در تاریخ ۱۳۹۱/۰۶/۳۰ از پایان نامه خود تحت عنوان "مطالعه تطبیقی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در قبال جمهوری های مستقل مسلمان نشین در منطقه آسیای مرکزی و قفقاز در دولت های آقایان خاتمی و احمدی نژاد" با کسب نمره ۱۷/۷۵ و درجه بسیار خوب دفاع نموده ام، بدینوسیله متعهد می شوم:

۱- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از

دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و...) استفاده نموده

ام، مطابق ضوابط و رویه های موجود نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در

فهرست ذکر و درج کرده ام.

۲- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر

دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب

، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای

مربوطه را اخذ نمایم.

۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و

واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت

ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

رستم اکرامی

بسمه تعالی

در تاریخ :

رستم اکرامی دانشجوی کارشناسی ارشد رشته روابط بین الملل از پایان نامه خود دفاع نموده و با
نمره ۱۷/۷۵ به حروف هفده و هفتاد و پنج و با درجه بسیار خوب مورد تصویب قرار گرفت.

امضا استاد راهنما

بسمه تعالی

دانشکده علوم سیاسی

(این چکیده به منظور چاپ در پژوهش نامه دانشگاه تهیه شده است)

نام واحد دانشگاهی: تهران مرکزی	کد واحد: ۱۰۱	کد شناسایی پایان نامه: ۱۰۱۲۰۸۱۰۹۰۲۰۲۵
عنوان پایان نامه: مطالعه تطبیقی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در قبال جمهوری های مستقل مسلمان نشین در منطقه آسیای مرکزی و قفقاز در دولت های آقایان خاتمی و احمدی نژاد		
نام و نام خانوادگی دانشجو: رستم اکرامی	تاریخ شروع پایان نامه: ۹۰/۱۱/۳	تاریخ اتمام پایان نامه: ۹۱/۶/۳۰
شماره دانشجویی: ۸۹۰۶۲۸۳۶۵۰۰		
رشته تحصیلی: روابط بین الملل		
استاد/ استادان راهنما: دکتر محمد رحیم عیوضی		
استاد/ استادان مشاور: دکتر محمد توحید فام		

چکیده

سیاست خارجی از آن حیث که به تنظیم مناسبات بازیگر در عرصه روابط خارجی اش دلالت دارد حوزه ای متفاوت از سیاست داخلی ارزیابی می شود. برای این منظور ما ضمن بررسی سیاست خارجی دوره قبل از انقلاب، مروری اجمالی به ادوار مختلف و گفتمانهای غالب در سیاست خارجی دوره پس از پیروزی انقلاب اسلامی تا دوره های مورد بحث انداخته و به صورت مفصلی به بررسی رفتارها، اهداف و موانع و دستاوردهای سیاست خارجی ج.ا.ا در دولت های آقایان خاتمی و احمدی نژاد و عملکرد سیاست خارجی این دولت ها در قبال جمهوریهای مستقل مسلمان نشین آسیای مرکزی و قفقاز پرداخته تا نقاط اشتراک و افتراق آنها را در تنظیم سیاست خارجیشان در قبال این جمهوریها مورد بررسی قرار دهیم. مروری کلی به سیاست خارجی دو دولت مزبور نشان می دهد سیاست خارجی خاتمی تدافعی و مبتنی بر اصول مدارا، تنش زدایی و اعتماد سازی در عرصه روابط بین الملل بوده است در حالیکه سیاست خارجی دولت احمدی نژاد تهاجمی و حق طلبانه نسبت به نظام بین الملل می باشد. که این سیاست در دو دولت مزبور در عرصه های سیاسی، اقتصادی و فرهنگی در قبال جمهوریهای مستقل مسلمان نشین آسیای مرکزی و قفقاز هم صادق بوده، اما آنها با توجه به آموزه های اسلامی حاکم بر سیاست خارجی ج.ا.ا در اولویت سیاست خارجی این دو دولت بوده اند.

تاریخ و امضاء

نظر استاد راهنما برای چاپ در پژوهش نامه دانشگاه مناسب است

مناسب نیست

فهرست مطالب

عنوان صفحه

مقدمه ۱

فصل اول: کلیات

۱-۱- طرح مساله ۳

۱-۲- اهمیت و انگیزه انتخاب موضوع ۵

۱-۳- اهداف و ضرورت‌های پژوهش ۵

۱-۴- پیشینه تحقیق ۶

۱-۵- سوال اصلی تحقیق ۶

۱-۶- فرضیه تحقیق ۶

۱-۷- تعریف اصطلاحی مفاهیم ۷

۱-۸- قلمرو پژوهش ۷

۱-۹- موانع پژوهش ۸

۱-۱۰- روش پژوهش و ابزار گردآوری اطلاعات ۸

۱-۱۱- سازماندهی پژوهش ۸

فصل دوم: مباحث نظری و مفهومی

۲-۱- الگوی جیمز روزنا و سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در قبال جمهوریهای مسلمان

نشین آسیای مرکزی و قفقاز ۱۲

۲-۲- ساختارهای سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و نوع سیاست خارجی جمهوری اسلامی

ایران ۲۰

۲-۳- ساختارهای رسمی و غیررسمی مؤثر در تدوین سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران: ۲۲

۲-۴- عوامل تاثیرگذار بر سیاست خارجی ج.ا.ایران ۲۳

۲-۵- جهت‌گیری سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران ۲۶

۶-۲- گفتمانهای غالب در عرصه سیاست خارجی ج.ا.ا: ۲۸

۷-۲- حوزه منافع ملی و قدرت ۴۶

۸-۲- جمع بندی فصل دوم ۴۹

فصل سوم: سیاست خارجی ایران قبل و بعد از انقلاب اسلامی

۱-۳- سیاست خارجی ۵۱

۲-۳- اهداف سیاست خارجی ۵۱

۳-۳- منافع ملی ۵۳

۴-۳- نهادهای تنظیم کننده سیاست خارجی ۵۳

۵-۳- ابزارهای مورد استفاده در سیاست خارجی ۵۴

۶-۳- عوامل موثر بر سیاست خارجی ۵۵

۷-۳- سیاست خارجی ایران قبل از انقلاب اسلامی ۵۷

۸-۳- ناسیونالیسم مثبت، شکل گیری سیاست خارجی ۴۲-۱۳۳۲ ۶۳

۹-۳- اصول کلی سیاست خارجی در ج.ا.ا. اهداف والوئتهای آن ۶۵

۱۰-۳- عوامل موثر بر سیاست خارجی جمهوری اسلامی ۷۸

۱۱-۳- جمع بندی فصل سوم ۹۴

فصل چهارم: وضعیت کنونی جمهوریهای مسلمان نشین آسیای مرکزی و قفقاز

۱-۴- در بعد سیاسی ۹۶

۲-۴- در بعد اقتصادی ۱۰۰

۳-۴- در بعد فرهنگی ۱۱۴

۴-۴- پیدایش جمهوریها در عرصه ی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران ۱۱۸

۵-۴- جمع بندی فصل چهارم ۱۲۱

فصل پنجم: سیاست خارجی دولت تنش زدای آقای خاتمی و جایگاه جمهوریهای مسلمان نشین منطقه ی آسیای مرکزی و قفقاز در قالب آن سیاست

- ۱-۵- دوره عادی سازی مبتنی بر فرهنگ گرایبی (۸۴-۱۳۷۶) و تاثیر آن بر سیاست خارجی ج.ا.ا در دوره خاتمی ۱۲۴
- ۲-۵- سیاست خارجی دولت خاتمی (ادامه سیاست تنش زدائی بر مبنای توسعه سیاسی) ۱۲۵
- ۳-۵- بررسی سیاست خارجی ج.ا.ا در حوزه های مختلف سیاسی، اقتصادی و فرهنگی به تفکیک جمهوریها (در دوره خاتمی) ۱۴۲
- ۱-۳-۵- آذربایجان ۱۴۴
- ۲-۳-۵- ازبکستان ۱۴۷
- ۳-۳-۵- تاجیکستان ۱۵۱
- ۴-۴-۵- ترکمنستان ۱۵۲
- ۵-۴-۵- قرقیزستان ۱۵۵
- ۶-۴-۵- قزاقستان ۱۵۹
- ۵-۵- جمع بندی فصل پنجم ۱۶۲

فصل ششم: سیاست خارجی ج.ا.ا در قبال جمهوریهای مسلمان نشین منطقه آسیای مرکزی و قفقاز در زمان ریاست جمهوری احمدی نژاد

- ۱-۶- سیاست های کلی ناظر بر سیاست خارجی ج.ا.ا (مطالعه موردی دوره احمدی نژاد) ۱۶۴
- ۲-۶- اصول حاکم بر سیاست خارجی ج.ا.ا ایران بر اساس سند چشم انداز ۲۰ ساله و افق ایران ۱۴۰۴ ۱۶۵
- ۳-۶- متغیرها و ملاکهای تعیین کننده ی استراتژی روابط با سایر کشورها ۱۶۹
- ۴-۶- مؤلفه های سیاست خارجی دولت احمدی نژاد ۱۷۰
- ۵-۶- دیدگاه دولت احمدی نژاد به نظام بین المللی ۱۷۱
- ۶-۶- نظام بین الملل مطلوب ۱۷۳
- ۷-۶- توجه ویژه به ملت های جهان ۱۷۴
- ۸-۶- تقابل با نظام سلطه و زور بین الملل، منشور عدالت ۱۷۶

- ۶-۹- دیپلماسی فعال و عبور از سیاست منفعلانه ۱۷۸
- ۶-۱۰- استفاده از رسانه به عنوان رساندن پیام به ملتها ۱۷۹
- ۶-۱۱- قرار گرفتن در جایگاه مدعی نه متهم در نظام بین الملل ۱۸۰
- ۶-۱۲- نقش مهدویت در سیاست خارجی ۱۸۲
- ۶-۱۳- مبانی حکومت جهانی مهدویت ۱۸۳
- ۶-۱۴- جمهوری اسلامی و مهدویت ۱۸۵
- ۶-۱۵- سیاست هسته ای ۱۸۷
- ۶-۱۶- اتحاد جهان اسلام ۱۸۷
- ۶-۱۷- بررسی سیاست خارجی ج.ا.ا در قبال جمهوریهای مسلمان نشین منطقه آسیای مرکزی و قفقاز
در حوزه های مختلف سیاسی، اقتصادی و فرهنگی به تفکیک جمهوریها (در دوره احمدی نژاد) ۱۹۱
- ۶-۱۷-۱- آذربایجان ۱۹۲
- ۶-۱۷-۲- ازبکستان ۱۹۴
- ۶-۱۷-۳- تاجیکستان ۱۹۷
- ۶-۱۷-۴- ترکمنستان ۱۹۹
- ۶-۱۷-۵- قرقیزستان ۲۰۲
- ۶-۱۷-۶- قزاقستان ۲۰۴
- ۶-۱۸- جمع بندی فصل ششم ۲۰۷

فصل هفتم: مقایسه تطبیقی سیاست خارجی دولتهای آقایان خاتمی و احمدی نژاد

- ۷-۱- مقایسه تطبیقی سیاست خارجی دولتهای خاتمی و احمدی نژاد در عرصه های اعلامی و اعمالی ۲۰۹
- ۷-۱-۱- رویکرد بنیاد گرایی ارزش محور (۱۳۸۴ به بعد) و تاثیر آن بر سیاست خارجی ج.ا.ا (در دوره احمدی نژاد) ۲۱۴
- ۷-۲- مقایسه تطبیقی عملکرد دولتهای آقایان خاتمی و احمدی نژاد در قبال جمهوریهای مسلمان نشین آسیای مرکزی و قفقاز ۲۳۲
- ۷-۲-۱- بررسی کلی وضعیت وجودی جمهوریها در ابعاد سیاسی-اقتصادی و فرهنگی ۲۳۲

- ۳-۷- پیدایش جمهوریها در عرصه ی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران ۲۳۶
- ۴-۷- مقایسه تطبیقی عملکرد دولتهای خاتمی واحمدی نژاد به تفکیک جمهوریها در ابعاد
سیاسی، اقتصادی و فرهنگی ۲۳۸
- ۱-۴-۷- آذربایجان ۲۴۰
- ۲-۴-۷- ازبکستان ۲۴۵
- ۳-۴-۷- تاجیکستان ۲۵۱
- ۴-۴-۷- ترکمنستان ۲۵۶
- ۵-۴-۷- قرقیزستان ۲۶۲
- ۶-۴-۷- قزاقستان ۲۶۸
- ۵-۷- جمع بندی فصل هفتم ۲۷۳
- نتیجه گیری ۲۷۴
- منابع ۲۸۹

مقدمه

جمهوریهای مستقل مسلمان نشین منطقه آسیای مرکزی و قفقاز متشکل از ۶ کشور آذربایجان، ازبکستان، تاجیکستان، ترکمنستان، قرقیزستان و قزاقستان در میان فضای اقلیمی او راسیا و در دو سوی دریای خزر و نزدیک به ۷۰ میلیون نفر را در خود جای داده است. اگرچه این جمهوریها در نگرانی سطحی از نظر جغرافیایی کشورهای محصور در خشکی به نظر می رسند که آنها را به کشورهای وابسته تبدیل کرده است اما حقیقت آن است که این جمهوریها تحت لوای تاریخ طولانی خویش در یکی از مهمترین و استراتژیک ترین نقاط جهان واقع هستند که علاوه بر آنکه میراث دار اقتصاد بزرگ جاده ی ابریشم و پل ارتباطی بین اروپا و آسیای شرقی و میان شمال و جنوب قاره آسیا به شمار می آیند امروزه به سبب وجود و کشف منابع غنی انرژی وجود دریای استراتژیک خزر مورد توجه شدید بازیگران بین المللی هستند.

با توجه به توضیحات بالا ما در این پژوهش برآنیم رویکردهای سیاست خارجی ج.ا.ا را در قبال این جمهوریها در دولتهای آقایان خاتمی و احمدی نژاد مورد بررسی تطبیقی قرار دهیم تا به این نتیجه برسیم که با چه هزینه ای چه نتیجه ای به دست آورده ایم.

فصل اول

کلیات

۱-۱- طرح مساله

جهان در پایان دو دهه ی ۸۰ و ۹۰ میلادی شاهد وقوع دو رویداد مهم در تاریخ خود بود.

این دو رویداد شامل :

الف) پیروزی انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۷ در ایران.

ب) فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی در سال ۱۹۹۱.

وقوع انقلاب اسلامی در ایران ضمن اینکه باعث تحول و دگرگونی بنیادین در روابط بین الملل ، که نتیجه ی آن آغاز یک دوران جدید در سیاست خارجی و ایجاد شیوه ای نوین در مبارزه با استعمار و استکبار جهانی بود ، دیری نپایید تا شاهد وقوع دوران جدیدی باشد که طراح و معمار این انقلاب آن را پیش بینی و بیان فرموده بود این تغییر مهم انحلال از روی ناچاری تفکر کمونیستی حاکم یعنی اتحاد جماهیر شوروی بود که از دل آن کشورهایی ظهور نمودند که دهه های متوالی تلخی سلطه ی این تفکر را چشیده و اینک طعم شیرین استقلال را مززه می کردند جمهوریهای مستقل مسلمان نشین منطقه ی آسیای مرکزی و قفقاز تا زمانیکه در قالب اتحاد جماهیر شوروی و زیر سلطه ی آن بودند کمتر کشوری به خود زحمت می داد در مورد روابط با آنها و یا طرح هر نوع سیاستی برای آنها وقت صرف نماید اما این جمهوریها با استقلال از شوروی سابق به دلیل جایگاه ویژه ژئوپلیتیکی و ژئواکونومیکی خود شاهد حضور و نفوذ و رقابت قدرتهای منطقه ای ، فرا منطقه ای و جهانی شدند این جمهوریها علاوه بر اینکه مسلمان نشین هستند در حوزه فرهنگی و تمدنی ایران نیز قرار داشته و قرنهای متوالی نیز جزو حوزه سرزمینی ایران بودند .

امام خمینی (ره) از همان اولین روزهای پیروزی انقلاب اسلامی ، چارچوب سیاست خارجی نظام جمهوری اسلامی را در شعار « نه شرقی - نه غربی - جمهوری اسلامی » اعلان نمودند و خبرگان

قانون اساسی در اصل یازدهم آن با توجه به حکم آیه « ان هذه واحد وانا ربکم فاعبدون » قانونی را وضع نمودند که دولت جمهوری اسلامی راموظب می کرد سیاست کلی خود را بر پایه اتحاد و ائتلاف ملل اسلامی قرار دهد و کوشش پیگیر به عمل آورد تا وحدت سیاسی ، اقتصادی و فرهنگی جهان اسلام را تحقق بخشد. با توجه به ساختار سیاست خارجی انقلاب اسلامی که بر پایه ی صدور آن بود و کشورهای اسلامی در اولویت و مستعد اسلامیت اعمال این سیاست هستند ، سیاستگذاران خارجی جمهوری اسلامی ایران را بر آن داشت تا با توجه به قابلیت های اقوام مسلمان این جمهوریها حساب ویژه ای برای آنها باز نمایند ، این در حالی بود که سلطه شوروی بر این جمهوریها ، مشکلات داخلی انقلاب اسلامی و وقفه های ناشی از سیاست خارجی انفعالی و سلیقه ای و نیز جنگ تحمیلی پیش آمده برای ایران، این کشور را از دست یابی به اهداف خود در اکثر عرصه ها باز داشته بود. اما فرصت طلایی فرو پاشی شوروی و استقلال جمهوریهای مستقل مسلمان نشین حاضر در آن منطقه و نیز آغاز دوره ای جدید در سیاست خارجی جمهوری اسلامی که با دوره سازندگی که نطفه ی منطقه گرایی از آن زمان در سیاست خارجی جمهوری اسلامی دمیده شد و با دوره اصلاحات که دوره ی تنش زدایی در سیاست خارجی بود ادامه یافته و در دوره اصولگرایی و بازگشت به ارزشهای انقلاب اسلامی به سر می برد آغاز و دورانی بود تا از این فرصت برای نیل به اهداف سیاست خارجی ایران در منطقه ی آسیای مرکزی و قفقاز و بخصوص جمهوریهای مسلمان نشین این منطقه که برای هدف فوق مستعد تر بودند بهره برده شود.

با توجه به مباحث بالا ما در این پژوهش قصد داریم سیاست خارجی دوره قبل و بعد از انقلاب اسلامی ایران و چگونگی عملکرد این سیاست را در قبال دنیای اسلام به صورت عام جمهوریهای مسلمان نشین منطقه ی آسیای مرکزی و قفقاز به صورت خاص در قالب سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در دولتهای آقایان خاتمی (۸۴-۱۳۷۶) و احمدی نژاد (۸۴ - تاکنون) مورد مطالعه تطبیقی قرار بدهیم .

با توجه به توضیحات بالا سوال اصلی ما در این پژوهش به شرح زیر می باشد :

آیا ج.ا.ا. توانسته است اهداف سیاست خارجی خود را با توجه به استقلال جمهوریهای مستقل مسلمان نشین آسیای مرکزی و قفقاز از سلطه شوروی در دو دوره موسوم به آقایان خاتمی و احمدی نژاد در این جمهوریها پیاده نماید.؟

۱-۲- اهمیت و انگیزه انتخاب موضوع

اگر بخواهیم اولویت های منطقه ای ایران را مورد بررسی قرار دهیم بی تردید منطقه ی آسیای مرکزی و قفقاز به صورت عام و جمهوری های مسلمان نشین این منطقه به صورت خاص « البته بعد از خلیج فارس سرنوشت ساز » بدلیل قرار گرفتن در قلمرو تاریخی و تمدنی ایران ، وجود مرزهای طولانی ایران با این منطقه ، رژیم حقوقی دریای خزر با توجه به اهمیت این دریا از نظر ذخائر ، محیط زیست و آبزیان ، وجود رقابتهای گسترده منطقه ای و تلاش گسترده قدرتهای منطقه ای و فرا منطقه ای در این منطقه و انتظارات مردم مسلمان جمهوریهای مورد بحث از انقلاب اسلامی ایران ، بخصوص بعد از فروپاشی شوروی برای نقش آفرینی در آن جمهوریها و اهمیت ثبات و آرامش در آن منطقه برای ثبات و امنیت ایران و نقش و همسایگی بعضی از این جمهوری ها برای ایران و نیز سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران که سیاست خود را با اولویت کشورهای اسلامی تدوین کرده است می تواند اهمیت پرداختن به موضوع فوق را نشان دهد.

۱-۳- اهداف و ضرورتهای پژوهش

مهمترین انگیزه ما بررسی شناخت دو تفکر متفاوت در عرصه سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در دو دوره اصلاح طلبی و اصولگرایی و مقایسه آن دو می باشد تا به این نتیجه برسیم که کیفیت شناخت سیاستگذاران و اجرا کنندگان سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در این دو ایده و در جمهوریهای مسلمان نشین منطقه آسیای مرکزی و قفقاز به چه میزانی است تا موفقیتها و شکستهای احتمالی مشخص شود .

۱-۷- تعریف اصطلاحی مفاهیم

سیاست خارجی: ((سیاست خارجی مجموعه خط مشی ها تدابیر روشها و انتخاب موانعی است که یک دولت در برخورد با امور و مسایل خارجی در چارچوب اهداف کلی حاکم برنظام سیاسی اعمال می نماید)). بنابر تعریف فوق سیاست خارجی شامل دو قسمت مجزای باشد:

الف) اهداف ملی هر کشوری در صحنه بین الملل تعقیب و در صدد تحصیل آنها می باشد.

ب) سیاست ها و روشهایی که برای رسیدن به اهداف مزبور اتخاذ و اعمال می گردد.

تنش زدایی: یکی از اصول سیاست خارجی ج.ا.ا در دوره ۸ ساله ریاست جمهوری خاتمی بود. به اعتقاد خاتمی تنش زدایی به معنی غفلت و ناهوشیاری در برابر تهدید هانوده بلکه شناخت مرزهای دشمن و تلاش برای تقویت دوستی ها و جنبه های اشتراک و در برابر تهدیدها می باشد.

ارزش محوری: در دوره احمدی نژاد منافع و اهداف ملی هم بر حسب ارزشها آرمان ها و اصول اسلامی و انقلاب اسلامی تعریف می گردد. منافع حیاتی امنیتی و اقتصادی و همچنین منافع معطوف به نظم جهانی و ایدئولوژیک نیز در عرصه سیاست خارجی پیگیری می شود.

آسیای مرکزی: در اینجا کشورهای مسلمان نشین قزاقستان-قرقیزستان-ترکمنستان-تاجیکستان و ازبکستان می باشد.

قفقاز: این منطقه شامل سه جمهوری آذربایجان ارمنستان گرجستان و جنوب غربی روسیه است اما کشور مورد مطالعه ما کشور مسلمان نشین آذربایجان می باشد.

۱-۸- قلمرو پژوهش

قلمرو زمانی این تحقیق از سال ۱۳۷۶ یعنی آغاز دوره اول ریاست جمهوری آقای خاتمی در ایران، تا زمان کنونی که دوره ریاست جمهوری آقای احمدی نژاد در ایران می باشد، و قلمرو مکانی این

پژوهش علاوه بر کشور ایران جمهوریهای مستقل مسلمان نشین منطقه آسیای مرکزی و قفقاز می باشد.

۹-۱- موانع پژوهش

عدم همکاری ارگانهای مربوطه از جمله وزارت خارجه و مجلس شورای اسلامی علیرغم مراجعه اینجانب و سایر ارگانهای زیربط و نیز در دست نبودن مواضع و اقدامات دوره اخیر ریاست جمهوری آقای احمدی نژاد به دلیل پایان نیافتن این دوره و عدم وجود منابع جامع در باره موضوع تحقیق از جمله موانع و مشکلات تحقیق بود.

۱۰-۱- روش پژوهش و ابزار گرد آوری اطلاعات

روش پژوهش: در این پژوهش روش تجزیه و تحلیل اطلاعات گرد آوری شده، توصیفی- تحلیلی می باشد.

روش گرد آوری اطلاعات:

الف) استفاده از روش کتابخانه ای

ب) بررسی کتب، اسناد و مدارک و مقالات تدوین شده توسط صاحب نظران و سایتهای اینترنتی .

ج) استفاده از مصاحبه های صاحب نظران و مقامات تصمیم گیر که در مقاطع زمانی پژوهش دارای مسئولیت بوده اند.

۱۱-۱- سازماندهی پژوهش

فصل اول شامل کلیات تحقیق می باشد که در آن ضمن طرح مساله و اهمیت آن و انگیزه انتخاب موضوع، اهداف و ضرورت های پرداختن به آن در مقطع زمانی کنونی با بررسی پیشینه ی آن و نقاط اشتراک و افتراق پیشینه با موضوع ما و طرح سوال و فرضیه و موانعی که بر سر راه تحقیق بود و روشهای پژوهش و گردآوری اطلاعات و چگونگی سازماندهی پژوهش پرداخته شده است.

در **فصل دوم** روش شناسی تحقیق، مباحث نظری و مفهومی پژوهش با بررسی الگوی جیمز روزنا و تاثیر متغیرهای این نظریه در تصمیم گیریهای سیاست گذاران عرصه سیاست خارجی ج.ا.ا. بخصوص در قبال موضوع رساله و تاثیر ساختارها، گفتمانها و عوامل در عرصه تصمیم گیری و اجرای سیاست خارجی ج.ا.ا. به طور مبسوط بیان شده است.

در **فصل سوم** تاریخچه ای از سیاست خارجی ایران در دو دوره قبل و بعد از انقلاب اسلامی بیان شده است که شامل اهداف و نهادهای تنظیم کننده سیاست خارجی، ابزارهای مورد استفاده در عرصه سیاست خارجی، سیاست خارجی دوره قبل از پیروزی انقلاب اسلامی، بخصوص دو سیاست مقابل هم موازنه منفی و ناسیونالیسم مثبت، اصول کلی سیاست خارجی و پیشینه سیاست خارجی ج.ا.ا. در دوره ها و دولت‌های ج.ا.ا. مورد بحث قرار گرفته است.

در **فصل چهارم** وضعیت فعلی جمهوریهای مورد بحث از ابعاد اقتصادی، سیاسی و فرهنگی به تفکیک جمهوریها و نیز پیدایش جمهوریهای مورد بحث در عرصه سیاست خارجی ج.ا.ا. مورد بررسی قرار گرفته است.

در **فصل پنجم** عملکرد سیاست خارجی ج.ا.ا. در قبال جمهوریهای مورد بحث در دو دوره ریاست جمهوری آقای خاتمی در ابعاد اقتصادی، سیاسی و فرهنگی مورد بررسی قرار گرفته است.

در **فصل ششم** سیاست خارجی ج.ا.ا. در دوره احمدی نژاد مورد بررسی قرار گرفته و عملکرد سیاست خارجی ج.ا.ا. در قبال جمهوریهای مورد بحث در زمان ریاست جمهوری آقای احمدی نژاد در ایران در ابعاد اقتصادی، سیاسی و فرهنگی مورد کنکاش قرار گرفته است.

در **فصل هفتم** رساله، ضمن بررسی کلی و تطبیقی سیاست خارجی دولتهای آقایان خاتمی و احمدی نژاد به بررسی تحلیلی یافته های تحقیق و چگونگی سیاست خارجی دولتهای آقایان خاتمی و احمدی نژاد در قبال جمهوریهای مورد بحث به تفکیک جمهوریها و در ابعاد مختلف سیاسی، اقتصادی و